

קבוצת רכיבה על סוסים כמרחב פוטנציאלי

מאת: טל-לי כהן ושושי ליפשיץ

המאמר מציג עבודה קבוצתית באמצעות רכיבה על סוסים. צורת עבודה זו פותחת אפשרות ייחודית לעבודה עם בני נוער הסובלים מהפרעת קשב וריכוז. טיפול קבוצתי שערכנו עם קבוצת ילדים הסובלים מ-ADHD הדגימה את היתרונות הפוטנציאליים של עבודה קבוצתית בעזרת סוסים עבור ילדים אלה. נראה כי השימוש בסוס מצליח לירות ברית עם הכוחות של המטופל ועם החלקים הבריאים שבנפשו. כמו כן, העבודה עם הסוס מאפשרת לרוכב לספק לעצמו משוב חיזוקי המעורר תהליך של חיזוק פנימי אצל הרוכב, ומוביל לשינוי משמעותי שהמטופל מפנימו.

טל-לי כהן, פסיכולוגית חינוכית וקלינית, חוות "המלך דוד" – מושב שורש, מרכזת תוכנית סיוע ותיווך באמצעות בע"ח, מכללת ירושלים- בית וגן, קליניקה פרטית.
שושי ליפשיץ - מרפאה בעיסוק, חוות סוסים "המלך דוד" – מושב שורש, מרכז לבריאות הנפש רמת חן, ת"א, מכללת סוסים ואנשים - כרכור.
המחברות מבקשות להודות למיכל אהרונסון, מדריכת רכיבה טיפולית מוסמכת, על הליווי הצמוד ותרומתה לקבוצתה.

תקציר

במאמר זה נציג עבודה קבוצתית באמצעות רכיבה על סוסים. צורת עבודה זו פותחת אפשרות ייחודית לעבודה עם בני נוער הסובלים מהפרעת קשב וריכוז. כיום תחום הרכיבה הטיפולי פונה למגוון אוכלוסיות בעלות צרכים מיוחדים בשלושה תחומים: רפואי, חינוכי וספורטיבי. אנו רוצות להציע דרך טיפולית השמה דגש על הצד הרגשי של הרוכב. טיפול קבוצתי שערכנו עם קבוצת ילדים הסובלים מ-ADHD הדגימה את היתרונות הפוטנציאליים של עבודה קבוצתית בעזרת סוסים עבור ילדים אלה. נראה כי השימוש בסוס מצליח לירות ברית עם הכוחות של המטופל ועם החלקים הבריאים שבנפשו. כמו כן, העבודה עם הסוס מאפשרת לרוכב לספק לעצמו משוב חיזוקי המעורר תהליך של חיזוק פנימי אצל הרוכב, ומוביל לשינוי משמעותי שהמטופל מפנימו.

הקדמה

הרכיבה הטיפולית הקלאסית משלבת שלושה תחומים טיפוליים: רפואי, חינוכי וספורטיבי. הרכיבה הטיפולית לילדים ובני נוער משתלבת במסגרת החינוך המיוחד, המוצע לילדים הסובלים ממוגבלויות נפשיות ורגשיות, וממוגבלויות התפתחותיות המובילות לקשיים בלמידה. המטרה שהרכיבה הטיפולית מציבה לעצמה כרוכה בדרך כלל בפיתוח התחום המוטורי, בניסיון לשפר את המיומנויות הכרוכות בלמידה. בדרך זו ניתן לפתח תנועתיות טובה, להמריץ את תנועת פרקי הירכיים, ולחולל שיפור בשיווי המשקל וביציבה (דניאלי, 1999).

העבודה שתואר במאמר זה התמקדה בעיקר בתחומים הרגשיים, החברתיים וההתנהגותיים של נערים המוגדרים כסובלים מהפרעת ליקוי קשב-פעלתנות יתר (ADHD). הפרעה זו מתאפיינת בקשיים בתחום הקשב והריכוז, כשלי תפקוד, קשיים בוויסות סנסומוטורי ובריסון עצמי. הקשיים הנגרמים בשל הפרעות אלה עלולים להביא להתפתחותם של קשיים רגשיים (כמו דימוי עצמי נמוך, קושי בוויסות רגשי) ולקשיים במיומנויות חברתיות (ברקלי, 1997). הטיפול הנפוץ באוכלוסיה הסובלת מבעיות אלה מבוסס בעיקר על גישה התנהגותית בשילוב עם טיפול תרופתי (ברקלי, 1997), אך אחת הבעיות היא שפעמים רבות מתבגרים הסובלים מהפרעה זו מסרבים לקבל עזרה, וחווים את עצם ההפניה לטיפול כפגיעה בערכם. מלכוד זה עלול לעורר בהורים ובמערכת החינוכית תחושות של חוסר אונים.

בשנת 2002 נוסדה קבוצת רכיבה טיפולית לנערים הסובלים מהפרעות קשב וריכוז וקשיים שונים בתקשורת. הרעיון להקים את הקבוצה נולד בעקבות פניות של הורים לנערים אשר מיצו את הטיפולים הקונבנציונליים וחיפשו צורת טיפול חלופית.

קבוצת הטיפול

המשתתפים בקבוצה היו חמישה נערים בני 13-14, שלא היתה ביניהם היכרות מוקדמת. כולם היו בעלי רקע של קשיי הסתגלות במערכת הבית-ספרית וקשיים חברתיים עם בני גילם.

1. ירדן, בן 14. אף על פי שאובחן כסובל מ-ADHD, הוריו התנגדו לטיפול תרופתי. נעשה ניסיון לטיפול פסיכולוגי, אך הוא הסתיים לאחר מספר מפגשים. ירדן הגדיר את עצמו כנער עצור ומכוס, המתקשה ליצור קשרים חברתיים. הוריו ויועץ בית הספר תיארו אותו כמי שסובל מבעיות התנהגות קשות. הם פנו לרכיבה הטיפולית כתחליף לטיפול רגשי התנהגותי.

2. גבי, בן 13. גבי היגר לישראל מארצות הברית מספר חודשים לפני הקמת הקבוצה. הוא הוגדר כסובל מ-NVLD (Non Verbal Learning Disorder), והתקשה באופן בולט במיומנויות חברתיות כמו פניות לאנשים אחרים, התייחסות להבעות פנים ולמחוות. גבי הוא נער ורבלי מאוד, פרסברטיבי, ובדרך כלל דיבורו חסר את האינטונציה המתאימה. הוא מתקשה לעבוד באופן עקבי ולאורך זמן, ומגלה קשיים בתחום הקשב.

3. נועם, בן 13. נועם מוגדר כלוקה ב-ADHD וסובל מדיכאון. הוא היה בטיפול פסיכולוגי, וכיום נמצא במעקב פסיכיאטרי הכולל טיפול תרופתי. במפגש ראשוני אינו מבטא רגשות, לא הפגין הנאה, והקרין פאסיביות. על הסוס הוא נראה אימפולסיבי ומתוח.

4. אורי, בן 15. אורי הוא ילד מאומץ, המוגדר כסובל מ-ADHD, ולומד בכיתה מקדמת. התפתחותו עד כה היתה איטית, והוא טופל בעבר בעזרת ריפוי בעיסוק. כיום הוא מטופל בריטלין. בעת הצטרפותו לקבוצה מסרה האם שהוא חסר מוטיבציה, שאין לו עניין ביצירת קשרים, שהוא נוהג באופן אימפולסיבי ונתון להתקפי זעם.

5. שרון, בן 13. שרון מאובחן כלוקה ב-ADHD וסובל מדיכאון. לשרון בעיות התנהגות קשות, והוא נוטה לאימפולסיביות ולאלימות קשה. הוא מטופל בריטלין ונמצא בטיפול פסיכותרפי אצל אחת המנחות.

הנחות הטיפול

העבודה עם הנערים התבססה על ההנחה כי קשייהם נוגעים במספר ממדים, ולכן מחייבים גם התייחסות טיפולית רב-ממדית.

הממד החברתי

משתתפי הקבוצה חוו דחייה חברתית והתקשו להשתלב ולמצוא מקום חיובי בחברה. חלקם פיתחו יחסים חברתיים עוינים ואלימים והתקשו ליצור תקשורת שתהיה מבוססת על הנורמות החברתיות המקובלות. ההשתלבות בקבוצה והעבודה המשותפת אפשרו ליצור חוויה חברתית חיובית, לייצר מקום שבו יחוו הנערים מצב של קבלה, של לקיחת חלק אינטגרלי, נחוץ והכרחי בתוך קבוצה. הסוסים הם חיות עדר. הם מנהלים חיים חברתיים פעילים ומעצם טבעם הם שואפים להיות ביחד. היבט זה של הסוס שימש כמודל לחיקוי ולתקשורת של חברי הקבוצה שהתלכדו כעדר סביב מטרות משותפות. העדר בוחר לו מנהיג ופועל על פי קודים חברתיים המזכירים במידה רבה את התקשורת בין בני אדם: הם מציינים למנהיג, נוהגים לשחק, מייחסים חשיבות רבה למרחב הפרטי שלהם, מתקשרים עם הסוסים הסמוכים להם, וכאשר אינם נענים הם מגיבים באיום ואף באלימות (מוריס, 1991). תכונות אלה מזכירות את הדברים שבינו כתב על החברתיות האנושית: "האדם הוא תמיד, ותמיד היה, חבר קבוצה, גם כשחברותו בה מתבטאת בהתנהגות שיוצרת סברה שאינו משתייך לשום קבוצה. האדם הוא חיה קבוצתית, השרויה במלחמה הן עם הקבוצה והן עם ההיבטים באישיותה שיוצרים את הקבוצתיות." (ביון, 1992).

בשלב הראשוני של הטיפול, המאמץ שהקדיש כל נער לסוסו וללימוד הרכיבה איפשר לחברי הקבוצה לשמור על מרחק בטוח זה מזה. המרחק השרה עליהם תחושת ביטחון, והיא שאפשרה להם ליצור בהמשך מהלך של התקרבות. ההתבוננות בצורת התקשורת בין הסוסים חידדה את הבנתם של הנערים בנוגע למערכות יחסים ואפשרה לדון גם ביחסים שהתקדמו ביניהם.

הממד ההתנהגותי-קוגניטיבי

הסוסים הם בעלי חיים אינטראקטיביים, המגיבים מתוך רגישות רבה להתנהגות הרוכב, לטמפרמנט שלו, ולתנחת הישיבה עליהם. הרכיבה דורשת מהרוכב להכיר את אופיו של הסוס וללמוד כיצד לתקשר עמו. הסוס נותן לרוכבו משוב מיידי, ויודע להבהיר לו מהי ההתנהגות הרצויה עבורו. למשל הוא מבהיר לרוכב באיזו מידת רגישות עליו לגעת בו על מנת להשיג תגובה כמו הליכה. אם יפעיל הרוכב כוח, הסוס יגיב בהתנגדות אשר תספק לרוכב הזדמנות ללמוד בדרך פיזית וקוגניטיבית מהי התנהגות חיובית ומהי התנהגות שלילית כלפי הסוס.

התפקיד של המטפל הוא לתווך, לסייע לרוכב להיות קשוב לתהליכים הפנימיים שהוא עובר, ולהציע לו המשגה קוגניטיבית ותובנה רגשית. אך המטפל הוא רק מקור משני לחיזוקים, הואיל והשינויים ההתנהגותיים הנצפים מבוססים בעיקר על עבודה פנימית של הרוכב עם עצמו ועל תגובות חיזוק חיצוניות.

למשל, על הטמפרמנט הדומיננטי של אורי, שהיה קופצני וסוער, הסוס הגיב מיד בקופצנות אשר שיקפה את רמת התנועתיות של רוכבו. תגובה זו אילצה את אורי למצוא דרך לווסת את התנהגותו על מנת להגיע לרכיבה נעימה יותר.

הממד הרגשי השלכתי

על פי הגדרתו של ויניקוט, "המשחק הוא היסוד האוניברסלי, והוא השייך לתחום בריאות הנפש: משחק מסייע לגדילה, ולפיכך לבריאות: משחק מוביל אל יחסי קבוצה: משחק יכול להיות צורה של תקשורת בפסיכותרפיה: ולבסוף, הפסיכואנליזה התפתחה כצורה משוכללת ביותר של משחק בשירות התקשורת של האדם עם עצמו ועם אחרים." (ויניקוט, 1996). ומטרי מוסיף לדברים אלה כי המשחק הוא "המקום בו ניתן להיות, לחיות, לצמוח ולגדול – מתוכו ובתוכו." (מטרי, 2002).

למשחק יש מקום וזמן, הוא אינו מתבצע בתוך העולם הפנימי של האדם ואף לא בעולם החיצוני, אלא מתרחש "בתחום הביניים של החוויה". למקום שבו קורה המשחק קורא ויניקוט בשם "מרחב פוטנציאלי". זהו המרחב הבטוח המאפשר לאדם לעבור התנסויות שאינן אובייקטיביות אך גם אינן רק בתחום הדמיון. המשחק הוא המקום "שבו הדמיון יכול לחיות את חייו מתוך משחק יצירתי ומתוך רגעי הנאה אמיתיים (...). כדי לשלוט במה שבחוץ יש לעשות דברים ולא לחשוב ולרצות בלבד, ועשיית דברים דורשת זמן. משחק הוא עשייה." (מטרי, 2002).

הנחת העבודה בקבוצת טיפול זו קבעה כי העבודה המשותפת תאפשר מרחב פוטנציאלי שבו יתרחש המשחק. הסוס מהווה אובייקט-מעבר שבאמצעותו מתרחש המשחק, והמגע איתו מעלה על פני השטח את האג'נדה הרגשית המרכזית של הנער בחייו. הסוס קולט את שדריו של הרוכב דרך הגוף ודרך ההתנהגות והמגע עם הסוס, ומעצים את החוויה הבסיסית שבה עוסק הרוכב. הסוס מספק מראה לחוויה הפנימית המתעצבת כחומר ביד השינויים הפנימיים שעובר הרוכב. כאשר הרוכב מגיב אל הסוס, בתוך אזור הביניים שבין האובייקטיבי לדמיוני, מתרחשת הגדילה הנפשית.

נועם רכב על סוסה שבאופייה היא רגועה ונוחה ומשתפת פעולה ללא קושי. במהלך הרכיבה ניכר על נועם שהוא שרוי במצב של מתח פנימי רב, שהשתקף בדרך אחיזת המושכות ובישיבה נוקשה על האוקף. הסוסה הגיבה בעצבנות ובהתנהגות אימפולסיבית שהעצימה את המתח. התגובה הנגדית של הסוסה שיקפה את החוויה הפנימית שבה היה נועם שרוי במגעו עם העולם, מתוך צורך להשיג שליטה בעולם מבולבל. שיקוף של תגובת הסוסה והבהרת משמעותה איפשרו לנועם לנסות להשיג שליטה במופעיו החיצוניים מתוך החוויה הפנימית.

כיוון שהעבודה עם הסוס מתנהלת בערוץ הפיזי, היא חושפת את תגובותיו המיידיות של האדם ולא מאפשרת לו לזייף. כך לומד הרוכב להכיר את האני האמיתי שלו, וככל שהוא מצליח לזהות טוב יותר את התחושות האמיתיות שלו ולפענח את תחושות הסוס, הוא הולך ומתקרב להכרת עצמו. מאחר שהעבודה עם הסוס מפגישה את המטופל עם תחושות ראשוניות, מופיע פיצול ברגשותיו כלפי הסוס: לעתים הוא דמות חיובית ולעתים שנואה. תפקידה של העבודה עם הסוס היא ללמוד במשך הזמן כיצד להכיל את הרגשות החיוביים והשליליים כלפי הסוס גם יחד, ומכאן ללמוד כיצד להכיל רגשות מורכבים ללא צורך לפצל אותם.

מסגרת הטיפול

נקבע מראש כי משך חיי הקבוצה יכלול 40 מפגשים שיתקיימו בתדירות של פעם בשבוע למשך שעה, לאורך שנת הלימודים. בנוסף, אחרי כחצי שנה של עבודה, התקיימה פגישה עם הורי הנערים, שנוספה לקשר השוטף שנוהל לאורך השנה עם ההורים ועם אנשי המקצוע המטפלים בנערים.

מבנה הפגישה

עשר הדקות הראשונות הוקדשו להתכנסות ולשיחה. עשרים הדקות הבאות – לטיפול בסוסים, וחצי השעה האחרונה הוקדשה לרכיבה ולדברי סיכום ופרידה. מבנה הפגישה תוכנן כך שיתרום ליצירת קשר אישי בין חברי הקבוצה באמצעות שיחה ועבודה קבוצתית סביב מטרה מעשית. במהלך השיחות העלו הנערים שאלות ביחס לקשייהם, לטיפול התרופתי שהם מקבלים ולמקום הקבוצה לעומת שאר הרוכבים בחווה. כמו כן הם התייחסו לקשייהם ולהצלחות שלהם בלימוד הרכיבה, ולעתים השוו אותם למצבים שונים בחייהם. במשך הזמן הם החלו להפנות זה כלפי זה גילויים של תמיכה, הקנטה, ולעתים אף חיבה ועניין.

השיחה בתחילת המפגש נסבה על מצב רוחם ועל מחשבותיהם של הנערים ביחס למה שהתרחש בפגישה הקודמת, ונתנה להם מקום לבטא גם את רצונותיהם ושיאפיותיהם ביחס למפגש של אותו יום. בסיום כל מפגש הוקדשו מספר דקות לעיבוד החוויות ולפרידה.

הטיפול בסוסים נועד לשים את הדגש על הנתינה לסוס ולהציגה כחלק אינטגרלי מפעולת הרכיבה, על מנת לפתח את יכולת הנתינה והחמלה של חברי הקבוצה.

הנחיה

ההנחיה נעשתה על-ידי פסיכולוגית ומרפאה בעיסוק בסיוע מדריכת רכיבה טיפולית ואנשי עזר לסוסים. לכל סוס ורוכב הוצמד איש עזר, ובמהלך הזמן פחתו מספר העוזרים בהתאם להתקדמות ביכולת הרכיבה של הנערים.

ההנחה הבסיסית של הטיפול היתה שעצם העבודה עם הסוס משפיעה ומובילה לשינוי, אך על מנת שהקבוצה תפיק תועלת מהתהליך הטיפולי יש צורך בהכוננת התהליך. תפקיד המנחות היה ליצור מרחב שיאפשר גדילה פנימית ובדיקת גבולות האני מול ה"לא אני", מתוך מתן לגיטימציה ואמפתיה. תפקידן הנוסף היה לקחת אחריות על התהליכים הקבוצתיים ועל ההתפתחות של כל אחד המשתתפים, ולסייע בניהול תהליכי הפרידה.

חלוקת התפקידים הטבעית בין המנחות נעשתה על סמך הרקע והניסיון שלהן ברכיבה ועל פי ההכשרה המקצועית שלהן. כל אחת מהמנחות שמה דגש על תחום התמחותה, והשוני ביניהן איפשר לכסות תחום רחב של צורכי המשתתפים. במהלך כל פגישה ובסופה הציגו שתי המנחות את התייחסותן לתהליך ועודדו את חברי הקבוצה לשתף בחוויותיהם.

שיתוף הפעולה בין המנחות לאנשי העזר היה מורכב. סיועם הטכני של אנשי העזר היה חיוני לנערים, בעיקר

במפגשים הראשונים, אולם עצם נוכחותם יכלה ליצור בלבול עקב ריבוי "מטפלים". משום כך קיבלו אנשי העזר הוראה לסייע רק בעניינים טכניים ולא להתייחס לתכנים רגשיים. כאשר נוצרו קונפליקטים בין חברי הקבוצה ביחס ל"בעלותם" על אנשי העזר, במיוחד בשלב השני של הטיפול, המטפלות התייחסו לנושא ופירשו אותו בהקשר של הדיבור על הסוסים. ("חשוב לך להרגיש שהסוס והמדריך הם שלך").

מטרות הטיפול

המטרות שהטיפול הציב לעצמו היו:
א. שיפור המיומנות החברתית של חברי הקבוצה על מנת לשפר את הסתגלותם החברתית.
ב. חיזוק כושר השליטה העצמית שלהם, ויסות רגשותיהם ועידון של ביטויי תוקפנות.
ג. קידום עצמאותם התפקודית היומיומית דרך רכישת מיומנויות של עבודה ועבודת צוות.
ד. קידום בריאות נפשם באמצעות הרחבת יכולתם להכיל רגשות מורכבים ולחשוף את תחושותיהם האמיתיות ביחסים בינאישיים.

שלב ההתפתחות בקבוצה

כל קבוצה עוברת שלבים של גדילה. במהלך הטיפול התפתחה קבוצת הנערים ועברה ממצב של תלות במנחות וחיפוש מקום ייחודי מולן לשלב של התנגדות לתלות ובדיקת ההשפעה של כל חבר על הקבוצה. בהמשך עברו הנערים לשלב שהתאפיין בתקשורת פתוחה יותר, המאפשרת שמירה על ייחודיות לצד האפשרות לחוש תלות בזולת. חלק מהתהליכים שנצפו התרחשו במקביל במישור היחסים בין חברי הקבוצה לבין עצמם, ובין הנערים לבין הסוסים שעליהם רכבו. כך הפכו היחסים בין הרוכבים לסוסים לגורם השלכתי ששיקף את היחסים בתוך הקבוצה. התפתחות זו איפשרה לנהל דיון עקיף, שהקל על חברי הקבוצה לבטא את תחושותיהם ביחס ליחסים בקבוצה.
תיאור שלבי התפתחות הקבוצה יתבסס על התיאור של קולודני (Kolodny, 1976):

1. התקרבות והימנעות - and avoidance Pre-affiliation-approach (שישה מפגשים ראשונים)

בשלב זה מתוודעים המשתתפים זה לזה ולסיטואציה שבה הם נתונים. מערכות היחסים עדיין חסרות אינטימיות, וחברי הקבוצה מתייחסים זה לזה מתוך ריחוק והתגוננות. יחסם הדו-ערכי של המשתתפים כלפי חברותם בקבוצה משתקפת בפעילויות הקבוצה.
הקונפליקט המרכזי שהקבוצה צריכה לפתור בשלב זה הוא מידת הקירבה שבה יכולים חבריה לחוש בנוח מבלי שיתעורר בהם הצורך בהתגוננות והימנעות.
הרגש המרכזי השולט בשלב זה הוא החרדה מפני מעורבות, וחברי הקבוצה מנסים למצוא דרכים לחוש שייכות למסגרת.

שלב זה נמשך שישה מפגשים, והתאפיין בסקרנות מחד ומאידך במתח, אי ודאות, פחד מפני הסוס, וקושי לקבל מהמנחים עזרה שעלולה להציב את מקבל העזרה בעמדת החרגי. הנערים הפגינו אימפולסיביות מול הסוס, הססנות בהתקרבות אליו וחוסר הבנה ביחס למטרות שבבסיס החיבור בין חיי הקבוצה לחיי החברה. ההיכרות עם הסוסים והעבודה האישית של כל רוכב עם הסוס אפשרו להם לבדוק את המרחק הרצוי להם, ונושאים שונים הקשורים בכך עלו בשיחות הקבוצתיות ונידונו בין החברים. העבודה עם הסוסים יצרה מצבים שדרשו מהנערים להתייחס זה לזה, למשל כאשר שטפו ביחס סוס.
בשלב ההיכרות בחנו הנערים זה את זה על פי מידת חריגותם ומוזרותם ועל פי מדדים חיצוניים כמו השימוש בריטלין, בעודם מנסים לברר זה עם זה מה המשמעות של נטילת ריטלין בחיי חבריהם לקבוצה. ירדן למשל הביע כעס וחוסר הבנה, ותבע להבין כיצד תוכל הקבוצה לשמש תחליף לריטלין ולתרום לשינוי בהתנהגותו. אורי לעומת זאת ביטא את חששו כי הריטלין יפריע לו בפעילות, וביקש לזוטר על נטילת הכדור. הוא ביקש שיתנו לו לרכוב על סוס נמרץ, אולי משום שחשב כי סוס כזה יביא אותו למגע קרוב יותר עם עצמו ויאפשר לו להתנסות בחוויה אותנטית. במקביל, הוא הפגין תוקפנות שבאה לידי ביטוי בניסיון להשיג מגע חזק עם הסוס דרך שימוש בשוט וכן דרך הרצון לבעוט בחתול ולתפוס כלב בזנבו. ככלל, אורי ביטא עצמו בעיקר בערוץ הגופני, והתקשה להגדיר בדרך מילולית את רצונותיו. על רוב השאלות שהופנו אליו הוא הסתפק בתשובה "לא יודע, לא משנה לי". במהלך הרכיבה לא ביטאו פניו רגשות של הנאה או פחד.

2. כוח ושליטה Power and control (בערך שבעה מפגשים).

ברגע שמגיעים המשתתפים למסקנה כי הקבוצה בטוחה, מתגמלת וכדאי לגלות מעורבות רגשית בתוכה, מתחילות לצוץ שאלות של סטאטוס ומעמד. נעשה ניסיון להגדיר מערכות יחסים ולקבוע היררכיה. בשלב זה מתחילים המשתתפים להפגין כוח פיזי ואגרסיביות, תכונות הנתפשות כבעלות ערך גבוה, ומתחילות להיווצר תת קבוצות, שיכולות להכיל משני משתתפים הניצבים מול הקבוצה ועד כל הקבוצה הניצבת מול משתתף אחד. בשלב זה מתחילים להיווצר גם שעירים לעזאזל, המגלמים את הכוחות שהקבוצה מבקשת להוציא מקרבה.

שאלות המעמד בקבוצת הנערים טופלו דרך העיסוק במעמד הסוסים השונים, וכן דרך הפגנות של אומץ לב

מצד חברי הקבוצה. ירדן ספג לעג סמוי על בחירתו בסוסה מבוגרת ועל פחדו ממנה, אורי הדגיש את אדישותו מול תנועותיו החדות של הסוס.

כמו כן נבדקו גבולות הקבוצה, שקיבלו ביטוי במספר אופנים. גבי ונועם החלו לאחר למפגשים באופן קבוע, ולאחר ששוחחנו עימם על סוגיית הגבולות והסברנו כמה חשוב להתחיל בזמן הם החלו לדייק. נועם אף הגיע למפגשי הקבוצה כאשר חש ברע. אורי הביע את רצונו להישאר בחווה מעבר לשעות המפגש, או להגיע ביום נוסף בשבוע.

שרון הצטרף לקבוצה במפגש הרביעי, ובמשך הזמן התקרבו לחלק מהמשתתפים, בתחילה התקרבות חיצונית, אך לקראת סוף השלב היתה תחושה שנוצרת בינו לבינם יותר אינטגרציה. עד סוף התהליך נוצרו מספר תת קבוצות, אך במקביל נוצרו גם קשרים בין כל חברי הקבוצה. תת הקבוצות התארגנו יותר סביב יחסים של שיתוף ותמיכה ופחות בהקשר תחרותי.

העבודה בשלב זה נשאה בעיקר אופי אינדיווידואלי. כל רוכב עסק בעיקר בקשריו עם הסוס שלו ובהתאמתו לאישיות שלו. התחרותיות בין הנערים באה לידי ביטוי ביחס אל הסוסים ולא ביחס ישיר זה אל זה.

קבוצת עבודה המשלבת למידת מיומנות כמו רכיבה על סוסים חושפת את חברי הקבוצה במצב של חוסר ידע וחוסר יכולת. זהו מצב פגיע, ונראה כי חוסר הביטחון שלהם גרם להם להשתקע יותר ב"קונפליקט" שבינם לבין הסוסים כדרך לצמצם את ההתמודדות ביניהם על השליטה בקבוצה.

הדבר שבלב עיני המנחות בשלב זה היה הקשרים הזהירים שהנערים יצרו זה עם זה, קשרים שבאו לידי ביטוי בווייתורים שעשו זה לזה מתוך ניסיון שלא לפלוש האחד אל הטריטוריה של האחר. עם זאת, הנערים "אימצו" לעצמם אנשי עזר או מנחי קבוצה, ופיתחו תחושות של בעלות כלפי הסוסים שעליהם רכבו.

למעשה, ניתן היה למצוא הקבלה בין תהליך ההתקשרות של כל רוכב אל סוסו לבין הקשרים שנקמו בין החברים למנחים, קשרים שהחלו בשני המקרים מנקודת מוצא של זרות.

עם הזמן התחלקה הקבוצה לתת קבוצות, וכל קבוצה חלקית פיתחה מחוות מיוחדות משלה. תחושות התחרותיות הושלכו על סוסים, והנערים נהגו למקם אותם על ציר ההיררכיה על פי תכונות של כוח ויופי.

עצם המפגש הקבוצתי איפשר להתייחס לנושאים שהיו חלק מעולם החוויות שחברי הקבוצה התקשו להתמודד איתו לבדם. השיחות בשלב זה נסבו סביב שאלות כמו מהו מעמד וכיצד הוא בא לידי ביטוי בחברה, ואיך מחליטים מי נחשב טוב יותר.

3. שלב האינטימיות (כעשרה מפגשים)

השלב השלישי מתאפיין בהתגברות המעורבות האישית והמוכנות לשתף את חברי הקבוצה. המודעות גוברת ככל שגדלה ההכרה ההדדית בחשיבות הקבוצה לצמיחה האישית של חבריה. שלב המאבק והשליטה יכול להתפשט כשלב המוקדם לשלב האינטימיות, כך שההפרדה בין השלב השני לשלישי יש בה משהו מעט מאולץ.

בשלב זה החלו להתגבש תת קבוצות שחבריהן היו גבי ונועם מול ירדן ואורי. שרון נע בין שתי הקבוצות מבלי להתקבע במיקום מדויק. הנערים החלו לספר זה לזה בדיווח ולמצוא עיסוקים משותפים בעת שהיו ממתנים לתחילת המפגש (למשל משחק בכדור וטיפול בסוסים).

בשלב זה בדקו חברי הקבוצה את הגבולות ביניהם, ובין הקבוצה לבין שאר הרוכבים בחווה. המנחות נתפשו בשלב זה כמקור של מידע, תמיכה ולימוד.

בשיחת הפתיחה של הפגישה השמינית נגע אורי בבלורית של ירדן. כשבדקנו עם ירדן כיצד הוא חש בעקבות הנגיעה בו, הוא אמר שזה לא היה לו נעים. עם זאת, הוא לא הפגין שום תגובה ישירה ואף לא נרתע מפני המגע. בשיחה התייחסנו למשמעות המרחב האישית וברשות להגן עליו מפני חדירות. את ניסיון ההתקרבות פירשנו כקושי של אורי לבטא באופן מילולי את חיבתו ואת שמחת המפגש המחדש.

בשלב הראשונים, בזמן השיחה, נהג גבי לפנות באופן גלובאלי אל כלל חברי הקבוצה והמנחים. לעומת זאת, בשלב זה הוא החל לפנות אל הנוכחים באופן אישי ומובחן יותר. גם קשריו עם הסוסים נעשו אישיים יותר בשלב זה, והוא הפסיק להתייחס לסוסים כאל עדר אחד. הוא נקשר מאוד לאחת הסוסות ולא הסכים לוותר עליה.

בשלב זה התגבשו נורמות חברתיות של שותפות והתחשבות בין כל חברי הקבוצה, והם אף הביעו נכונות להתחלק בסוסים. הנערים התחשבו זה בדעתו של זה בעת שקבעו יחד פעילויות משותפות, והחלו להידבר זה עם זה על הדברים שהיו רוצים לעשות ביחד. כך למשל ביקש שרון מגבי שלא יצעק לעבר נועם כדי שלא יבהיל את סוסו, אך לאחר שירד מהסוס הוא התנצל בפני גבי, מחשש שפגע בו.

המשתתפים החלו להזהיר זה את זה מפני גורמים מפתיעים העלולים להבהיל את הסוס. הם העבירו זה לזה הודעות ובקשות של המנחות כמו הודעות על התקרבותו של גורם העלול להתפרש על-ידי הסוס כסכנה.

4. שלב המובחנות Differentiation (כעשרה מפגשים)

בשלב המובחנות מתחילים חברי הקבוצה לקבל זה את זה כאינדיווידואלים ולתפוש את המנחה כאדם בעל ייחוד.

הנורמות שנקבעו בשלב ההתקרבות הופנמו והתגבשו, והביאו למצב שבו יכולה הקבוצה לבצע עבודה משותפת מבלי שהמנחות יתווכו בין חבריה. (למשל, נועם שנהג לתווך באופן קבוע בין גבי לקבוצה החל לצמצם פעילות (ז).

בשלב זה פעלה הקבוצה להשגת מטרות משותפות אך לא גיבשה לה מטרות מרכזיות אחת. הם הגדירו והציגו את רצונותיהם וניהלו עליהם משא ומתן. בקבלת ההחלטות ניכר הניסיון להתחשב ברצונות של כולם, תוך דגש על ההבחנה בין המשתתפים. כשחברים בקבוצה נעדרו מן המפגש, התעניינו האחרים בסיבות להיעדרות. הם

התעניינו באירועי החיים של חבריהם, החלו להתקשר זה לזה במשך השבוע, ואף הזמינו זה את זה למסיבות הבר מצווה שלהם. פעמים רבות היו מגיעים למפגש לפני הזמן, יושבים יחד בחדר ומשתפים זה את זה באירועי השבוע.

במקביל גדלה מידת השליטה שלהם בסוס, ונעשה מעבר לדהירה קלה ללא הובלת הסוסים על-ידי אנשי העזר. הנערים נראו בטוחים יותר על הסוס וגילו מידה של עצמאות אשר אפשרה לתקשורת לזרום. בלטה במיוחד הפועתם של רעיונות נועזים לפעילות על גבי הסוס (כמו סיבוב על גבי האוכף, עמידה על הארכובות או רכיבה ללא ארכובות).

הקשר של הנערים עם הסוסים הלך והעמיק ובא לידי ביטוי בזיהוי רגיש של צרכיו של כל סוס באופן ספציפי. כמו כן נעשה שימוש בסוסים לצורך השלכה של תכנים רגשיים שעלו תוך כדי הרכיבה והעסיקו את הרוכב ("הוא זוכר אותי", "הסוס לא אוהב אותי" או "הסוס כועס עלי").

אם בשלב ההתקרבות התייחס אורי אל הסוס כאל אובייקט פונקציונלי, בשלב זה הוא החל להתייחס אליו כאל סובייקט ויישות נפרדת.

גבי הפגין יותר התחשבות בסוסים, ובשלב זה הרחיב את הדיבור על חששותיו להכאיב לסוסים במעבר לקצב דהירה. הצורך לדרבן את הסוס על מנת שיחל לדהור נתפש על ידו כאקט אלים וגרם לו להפגין פאסיביות קיצונית בעודו על הסוס. עם הזמן הוא החל להשתמש בגופו בצורה עדינה על מנת להשיג את שיתוף הפעולה של הסוס.

שמנו לב כי בעבור גבי הדהירה הפכה לעניין שולי מול עיסוקו ביצירת קשר מתוך מקום שוויוני. הוא נראה כמבקש מן הנערים בני גילו להתקשר עמו בהתאם לצרכיו השונים, שחיפשו עזרה עדינה, שאינה חודרנית או תובענית.

5. שלב הנפרדות Separation (כשבעה מפגשים אחרונים)

כאשר עומדת פעילות הקבוצה להסתיים, עשויים חברי הקבוצה להתרחק זה מזה ולמצוא מקורות נוספים לאינטראקציה ולפעילות. בתקופה זו עלולות להתעורר מספר תגובות: עלייה בתחושת החרדה והאובדן; הכחשת הפרידה הצפויה; יצירת תלות מתמשכת; ניתוח רציונלי של החוויה שאינו מתחבר לחוויה הרגשית; היווצרות תחושה כי למנחה המפרק את הקבוצה מלכתחילה לא היה אכפת ממנה.

בקבוצת הנערים נצפו שתי תגובות דומיננטיות. נראה כי הפרידה הצפויה נחוותה כאירוע כואב, והדרך שנבחרה כדי להתמודד איתה היתה כרוכה בהכחשה שנמנעה מעיבוד רציונלי או ביטוי רגשי.

במהלך הפגישות האחרונות עודדו המנחות את חברי הקבוצה לעבד את התהליך שעברו וכן להתייחס לרגשות שהתעוררו בהם סביב עניין הפרידה. שלב זה ארך כארבעה מפגשים, ולקראת הפרידה תכננו הנערים יחדיו מה היו רוצים לעשות בפגישה האחרונה. הרעיונות שעלו כללו טיול רכיבה בשטח, קפיצה מעל מכשולים, דהירה ומסיבה.

בפגישות האחרונות גילו הנערים סובלנות רבה יותר ואף יוצאת דופן. הם שאלו את עצמם איזו משמעות יש מבחינתם לפרידה מהחווה ומהקבוצה, ואף ביררו מי מחברי הקבוצה יהיה מעוניין להמשיך בתכנית חניכים בחווה בפרט, ובלימודי רכיבה בכלל.

הפגישה האחרונה נפתחה בשיחת סיכום שכללה כיבוד אותו הביאו חברי הקבוצה. במהלך השיחה סיפר שרון על השמחה שהסבו לו השיחות שהתקיימו בכל פגישה, ואף הזכיר את ההתנגדות שהן עוררו בו במפגשים הראשונים. הוא ציין במפורש כי השיחות סייעו לו להשתלב בקבוצה ואף להקשיב לרחשי הלב של החברים ולהזדהות עמם.

שרון, שהתקשה ליצור קשר רגשי ולחוש תלות בקבוצה, בחר להיפרד מחברי הקבוצה לאחר שמצא תחליף רגשי במסגרת לימודית חדשה. הוא ציין את ההיבט החברתי של המסגרת הלימודית כדבר המהותי ביותר עבורו.

ירדן תיאר בשיחת הסיכום את ההתגברות על הפחד מפני הסוס וההתרגשות שהסבה לו ההתקרבות אליו. הוא תיאר את תחושת הביטחון שרכש בתוך התהליך הקבוצתי, וכיצד חווה לראשונה את יכולתו להיות שייך לקבוצה. ירדן יזם ניסיון להשתלב בתכנית חניכים בחווה.

נועם תיאר את ההנאה שהסבה לו השנה ונמנע מלבוז בכל מגע עם כאב הפרידה והסיוס. אורי לא ייצר שום התייחסות מילולית ברורה לפרידה. בפגישה האחרונה הוא הסתגר בעצמו והיה נראה כי הוא חווה את סיום התהליך הקבוצתי כמעין תלישה. הרושם היה כי הפרידה קשה לאורי וכי הוא ממהר לנטוש את הקבוצה, אולי כדי להקדים את הנטישה שהיתה צפויה לו בפרידה.

החוויה הפנימית של גבי כללה נתקים וקושי לשמור על רצף. משפחתו העתיקה את מקום מגוריה מארץ לארץ מדי מספר שנים ועמדה לעזוב חזרה לארצות הברית כשבועיים לאחר הפרידה. נראה כי הפרידה נחוותה על ידו כקשה גם מתוך ההקשר האישי, והוא התקשה לדבר עליה באופן ישיר, אך ביטא את הקושי שלו בהתנגדות לשוחח על הנושא. הוא התנועע רבות, הפריע לחברים בעזרת הומור, ניסה להסיט את הנושא ונרדם במהלך טיול הפרידה.

לאחר השיחה החליטו הנערים על מי ירכבו ויצאנו לטיול רכיבה ארוך בשטח. במהלך טיול הרכיבה נרדם גבי על הסוס, והמנחות הציעו להעבירו לסוף השיירה על מנת למנוע עיכוב. שרון מיהר להודיע כי הוא מעדיף שלא נעשה זאת כיוון שהדבר עלול לפגוע בגבי. מחוות כאלה של התחשבות בלטו לכל אורך הטיול. לאחר הטיול צולם כל רוכב בנפרד והקבוצה ביקשה גם להצטלם ביחד. הנערים קיבלו מזכרות והחליפו ביניהם מספרי טלפון.

במהלך השנה נצפו שינויים שהעידו על שיפור בכושר ההסתגלות החברתית של רוב חברי הקבוצה.

ירדן הגיע לטיפול כשהוא חסר ביטחון והתקשה ליצור קשרים חברתיים. בתחילת העבודה הוא החל לרכב על סוסה מבוגרת ואיטית, שהעניקה לו תחושת ביטחון. בהמשך הוא רכב על סוסים אחרים ונראה שלמד ליהנות גם מריצה קלה. הוא נעשה בטוח יותר בפעולותיו ויזם בשקט שיחות עם חברי הקבוצה. הרושם היה כי הוא נעשה מודע לביישנותו, ואף העלה נושא זה ביחידות עם אחת המנחות. הוא התקשה להשתלב במערכת הבית ספרית, ואף כי במהלך השנה דווח כי יצר שם מעט יותר קשרים חברתיים, בהמשך הוא נכנס לתכנית חניכות ונשר מבית הספר. במסגרת קבוצת הטיפול הוא פיתח תחושת שייכות, רכש חברים, והחל לעבוד במקום תוך בניית תכנית לימודים אישית.

גבי התקשה בהתחלה ליצור קשרים עם החברים לקבוצה, והתייחס לזולת כאל אובייקט שהיחסים עימו פונקציונאליים. השינוי שחל בו במשך הפגישות היה מינורי, אולם היה ניתן לזהות גילויים של רגש כלפי הסוס ומעבר ליחס אישי יותר. כלפי החברים הוא גילה מידה נמוכה של התעניינות, והיה נראה כי סף הרגישות שלו פוחת והוא מוכן לקבל עזרה. הוא החל לפנות אל שאר חברי הקבוצה ישירות ללא צורך בתיווך של נועם.

נועם נעשה מתוח פחות במהלך הטיפול, והפגין גילויים של סקרנות כלפי החברים והתהליך. ככל שחלף הזמן הוא נראה שמח יותר. בתחילת העבודה הוא לקח חסות על גבי, והחל גם לדבר בשמו. במשך הזמן פנה יותר לעסוק בצרכיו וברצונותיו, והתרכז פחות בתיווך בין גבי לבין הקבוצה. אורי הלך במשך הזמן ונעשה מתון יותר בהערותיו התוקפניות כלפי בעלי החיים, אך למרות זאת השינוי שחל בו היה מועט. הוא יצר קשרים מסויגים ומרוחקים עם חברי הקבוצה, ולקראת הפרידה החל לדלל את ביקוריו בחווה. מבית הספר לא נמסר על שינוי משמעותי בהתנהגותו, ונראה כי הוא לא יצר קשרים חברתיים מחוץ לקבוצה. נראה כי במהלך השנה שימשה הקבוצה בשבילו כקבוצת השתייכות.

שרון, שסבל מבעיות התנהגות ואלימות קשות, הפגין בקבוצה יכולות אמפתיה כלפי החברים, וכן נצפו אצלו מעשים ודיבורים של חמלה. הוא רכש בקבוצה מעמד חיובי והנערים נקשרו אליו. עם זאת, הוא לא יצר קשר אישי עם אף אחד החברים. גילויי התוקפנות שלו בבית הספר פחתו באופן משמעותי והוא החל להשתלב טוב יותר במסגרת הלימודית.

קבוצה זו שימשה כמודל להנחיית קבוצות נוספות ולעבודה טיפולית אינדיווידואלית.

דין

הסוס הוא בעל חיים רגיש המגיב לרוכבו, ומאפשר תהליך של התקשרות. רכיבה טיפולית על סוסים היא תחום שהולך ומתפתח בחמישים השנה האחרונות. בתחילה הוגדרו טיפולים אלה כתחום שיקומי לפגיעות גופניות, אך במשך השנים הלכה וגברה המודעות להשפעה שיש לתחום זה על הפן הרגשי של המטופל. הקבוצה נבנתה כקבוצה פסיכולוגית חינוכית (psycho educational), המשלבת בין תוכן לתהליך (זיו ובהרב, 2001). במהלך הפגישות ניתן מקום למסירת ידע והתעסקות מעשית ברכיבה, אך הוקדש זמן גם להתייחסות אל התהליך שהקבוצה עוברת.

העבודה הקבוצתית שנעשתה היתה מורכבת מאוד, עקב נוכחותם של גורמים נוספים שהיו חיצוניים לקבוצה – אנשי עזר וסוסים. נוכחות הסוסים תרמה לתהליכי השינוי כפי שיפורט בהמשך, אולם השלב הראשוני של רכישת מיומנויות רכיבה עיכב את תהליך היווצרות הקבוצה. הנערים התעסקו ברכיבה של עצמם ויצרו קשר עם החברים בשלב השיחה בלבד. נראה כי התמשכות העבודה על פרק זמן של כעשרה חודשים איפשרה להעביר את המוקד ליחסים הבינאישיים. עם הזמן נוצר מרחב פוטנציאלי ובו התרחש המשחק שחיצק את כוחות האגו של הנערים.

אחת המסקנות שהופקו מן הטיפול ויושמו בהמשך היתה ההבנה כי עבודה מוקדמת ואינדיווידואלית שתקנה למטופלים את מיומנות הרכיבה תוך התמקדות פרטנית בקשייהם תאפשר להיכנס באופן מיידי יותר לשלב העבודה הקבוצתית.

במשך מפגשי הקבוצה נצפו שינויים שונים במשתתפים, שחלקם בלטו יותר ואחרים היו עדינים וסמויים יותר. מובן שאין ניסיון להציג בעבודה זו ביסוס אמפירי לטענה זו, אולם היא מאפשרת להצביע על הפוטנציאל הטמון בקבוצות טיפול כאלה.

נראה כי מספר גורמים הובילו לשינויים שתוארו:

1. סביבת העבודה הקבועה מתרחשים שינויים טבעיים כמו שינויים במזג האוויר, מצבי רוח משתנים של הסוסים והתרחשויות בסביבת החווה שאינן קשורות דווקא לקבוצה. הסביבה דינמית ואין אפשרות לשמור בקרבה על הסטטיות של חדר הטיפולים. סביבה כזו מעודדת הגמשה ופתיחות ומאפשרת ליצור שינויים חיצוניים המזרזים שינויים פנימיים. ירדן הגיע לחווה כשהוא מפוחד מעצם המפגש הראשוני עם סביבה זרה ושונה. במהלך העבודה הוא נאלץ להתמודד עם גירויים בלתי צפויים, והתמודדות זו עזרה לו להיפתח אט אט לסביבתו ולגלות מוכנות להתמודד עם חוויות חדשות. במשך הזמן הוא יזם פעילויות בלתי שגרתיות תוך שהוא מודע לחששותיו. עם סיום מפגשי הקבוצה היה ניכר כי ירדן מוכן לשאת שינויים גם בתחומים נוספים בחייו. חלק מהשינויים כללו התמודדויות עם קונפליקטים משפחתיים שבאו לידי ביטוי בתחום הלימודי והדתי.

2. תגובות הסוס לגירויים חיצוניים ופנימיים הן אינסטינקטיביות, אותנטיות ומיידיות. מאפיין זה מאפשר לרקום קשרים אותנטיים עם אנשים. השליטה במהלך הרכיבה היא פועל יוצא של הכרה בסוס כסובייקט מובחן. בתחילת המפגשים יצר גבי קשרים שלא הבחינו בין חבריו לקבוצה, לבין הסוסים והמנחות. כולם נתפשו בעיניו כאובייקטים לא מובחנים שתפקידם לסייע לו להגיע לריגוש. חוסר הבחנה זה בא לידי ביטוי, למשל, בבלבול שמות החברים לקבוצה. במהלך הזמן למד גבי להבחין בין האנשים הסובבים אותו ולפנות אליהם באופן אישי ומותאם יותר, והפגין גם יכולת לדאוג לסוס, מה שהעיד על תהליך אינטגרציה של האגו. כאשר הילד מגיע לאינטגרציה של האגו, הוא מסוגל להכיל בתוכו רגשות מורכבים. הוא מצליח להכיל, זה בצד זה, רגשות של כעס ורצון להרוס עם רגשות חיוביים כמו אהבה. הרגשות השליליים מעצימים את תחושת החרדה ותחושת האשמה, ואילו הדאגה המגיעה בשלב מתקדם מעידה על היכולת להכיל רגשות סותרים אלו (ויניקוט, 1963). תהליך השינוי של גבי ניכר בתחילה ביחסיו עם הסוסים. הוא החל לחוש אשמה על הרצון להדהיר את הסוס וחשש מהאפשרות שיכאיב לו, חשש שהוביל ליחס רך ודואג כלפי הסוס. השערתנו היא שהודות לתגובותיו האינסטינקטיביות של הסוס, שהיו שונות באופיין מתגובותיהם הזהירות של חבריו לקבוצה, החל גבי להבחין בינו לבין הסוס ולראות בסוס יישות נפרדת ממנו. כמו כן הוא היה צריך להכיל את רגשות החיבה לסוס שהתקיימו לצד רגשות התוקפנות שעלו בו כאשר הסוס סירב להיענות לו.
3. חוות הסוסים ממוקמת מחוץ לאזור עירוני, בטבע. המפגש עם הטבע מעורר חוויות ראשוניות של ריח, צליל ומגע, ויוצר חוויות גופניות מהנות וחוויות רגשיות מרגיעות. הסביבה הטבעית יוצרת אווירה של רוגע לצד ערורות חושית וגופנית. שילוב זה מעשיר את העולם הרגשי, מעלה את יכולת הריכוז, ומרגיע מצבי רוח סוערים, או כפי שכתבת הארדינג: "באמצעות הקשר עם אימא אדמה יכול הטבע שבנו להשתקם. אנו יכולים שוב לבוא במגע עם העצמי הטבעי שלנו ולהגיע שוב למצב של בריאות נפשית וגופנית." (עמ' 146). נועם הגיע לקבוצה עם אפקט דיכאוני, כשהוא מוכנס בעצמו. נראה כי במהלך הטיפול, המרחבים והסביבה המגרה עוררו אותו ואיפשרו לו להביע רגשות חיוביים ומגוונים יותר. עם הזמן גילה נועם הנאה גופנית במפגש עם הסביבה ועם הסוס, וזו עוררה אצלו חיות ושמחה. אמו של שרון דיווחה על רגיעה משמעותית בהתנהגותו כשהיה חוזר מפעילות בחווה. היא תיארה את ימי המפגש כשונים באופן מהותי משאר ימי השבוע. במשך הזמן הצטמצם הפער בין מצבי הרוח שלו בימים השונים.
4. הקבוצה משמשת כמרחב בטוח המאפשר לנערים התנסויות חברתיות חדשות תוך הסתמכות על הביטחון וההגנה שמקנות המנחות. חברי הקבוצה התנסו בעברם בחוויות חברתיות קשות של דחייה, ניכור, ולעתים אף פגיעה פיזית. שרון חווה גילויים קיצוניים של עוינות כלפיו, ופיתח בעקבות זאת התנהגות אנטי-חברתית וחדשנות כלפי האחר. כשם שסביבת החווה הבטיחה קבלה לא שופטנית של הרוכבים, בזכות אופיים המיוחד של הסוסים, כך בקבוצה נוצרה אווירה מקבלת שהבטיחה יחס סובלני כלפי חריגות ושונות. אף על פי ששרון הצטרף לקבוצה באיחור, הוא חווה בה השתייכות, קבלה ודאגה מצד חברי הקבוצה. חוויה זו ביססה אצלו את הביטחון להיפתח גם להתנסויות חברתיות חדשות בקבוצה, והן שהובילו אותו לבסס דפוסי תקשורת טובים יותר ועוינים פחות. נראה כי תהליך זה אפשר בהמשך את השתלבותו במסגרת הפנימייתית. החווה והמסגרת הקבוצתית שימשו כמרחב פוטנציאלי שבו יכלו הנערים "לשחק" ללא חשש ומתוך בתחושת ביטחון, ולבדוק התנסויות חדשות. גבי החל לשחק עם מקלות כאילו הוא אביר המשחק בחרבות. כילד הסובל מקשיים חברתיים וקושי במגע עם הזולת, היו אלו התנסויות ראשוניות משמעותיות בהן היה יכול לחוות חוויות של היענות למשחקיו.
5. טבעה של ההתקשרות עם הסוס שהיא מאפשרת לעבוד על חוויות של שליטה וריסון. בניגוד לטיפול ההתנהגותי בקליניקה, שבמסגרתו דנים בהתנהגות ובהתנסות שמחוץ למסגרת הטיפול, הטיפול באמצעות הסוס מחייב עבודה בכאן ובעכשיו. הרוכב נאלץ לגייס מתוכו כלים לשליטה עצמית על מנת שיצליח לרכב על הסוס ואף ליהנות מכך. ללא שליטה עצמית הופכת חווית הרכיבה למפחידה ולעתים מסוכנת, ומחייבת את הרוכב לעבוד על שינוי התנהגותי. כך, למשל, הרוכב אמור לשלוט בסוס, בין היתר, באמצעות המושכות. ללא שליטה במושכות יתקשה הרוכב לכוון את הסוס במרחב ולשנות את קצב הרכיבה. אחיזה יעילה במושכות צריכה להיות עדינה ורגישה לתגובת הסוס, ומחייבת ריסון עצמי ואיפוק מצד הרוכב. אורי הפגין התנהגות אימפולסיבית במיוחד תוך ביטוי גופני מוגבר של תוקפנות כלפי בעלי חיים בכלל והסוס בפרט. כאשר רצה להפעיל כוח בלתי מתאים כלפי הסוס, הפכו תגובותיו של הסוס לקופצניות ומתוחות, דבר שסיכן את אורי ועיכב את התקדמותו לרכיבה עצמאית. תגובת הנגד של הסוסים הבהירו לאורי כי הוא חייב לגלות יותר איפוק, שליטה וריסון אם ברצונו ליהנות מן הרכיבה.

קבוצה זו הורכבה בעיקר מנערים שהאבחנה המרכזית שלהם היתה הפרעת ADHD, אולם עבודה דומה נעשית עם אוכלוסיות נוספות. את מידת ההשפעה והשינויים שמחוללות קבוצות עבודה מסוג זה יש צורך לבסס באופן מחקרי.

מקורות

- ביון, ו. ר. (1992). התנסויות בקבוצות ומאמרים נוספים, (תל אביב): דביר הוצאה לאור.
 ברקלי, ר. א. (1997). לשלוט ב-ADHD: מדרך מלא ומסומך להבנת הפרעות קשב וריכוז, הוצאה לאור גלילה.
 דניאלי, א. (1999). "רכיבה טיפולית", מתוך: מטפלים על ארבע, טיפול בעזרת בעלי חיים במגוון אוכלוסיות

מיוחדות בישראל, בעריכת ניניו, אינברג (קרית ביאליק): הוצאת אח.
הארדינג, מ. א. (1999). האני ולא אני. פסיכה, ספריה פסיכולוגית, תל אביב, מודן הוצאה לאור.
ויניקוט, ד. ו. (1996). משחק ומציאות, תל אביב: הוצאת עם עובד.
זיו, י. ו. בהרב (2001). מסע קבוצתי, תל אביב: הוצאת גל.
מוריס, ד. (1991). על סוסים ואנשים, תל אביב: ספרית מעריב.
מטרי, י. (2002). היכן מקומה של הנפש מתוך המשחק: מבט מהפסיכואנליזה וממקום אחר, תל אביב: הוצאת
ידיעות אחרונות, חמד.
Stages of Development in Social Work Groups". In S. Kolodny, G. J. (1976). "A Model for
in Group Work: Essays in Theory and Practice.(PP.17-71) Bernstein (ed.) Explorations
.Books Boston: Charles River
Facilitating Environment. London: Winnicott, D. W. (1963). The Maturational Process and the
Karnac Book